

El reagrupament familiar a la ciutat de Barcelona

Ramon Sanahuja, Gloria Elena Rendón. Direcció d'Immigració, Ajuntament de Barcelona

L'arribada de persones per reagrupament familiar s'ha convertit en la principal font d'entrada d'estrangers amb permís de residència a la ciutat de Barcelona. L'any 2007 la Delegació del Govern va atorgar 8.369 autoritzacions per reagrupar al municipi de Barcelona.¹ El reagrupament familiar és el procés que inicia una persona estrangera amb permís de residència per reunir-se amb les persones del nucli familiar bàsic que es troben en un país extracomunitari. El procés legal per portar membres del nucli familiar s'inicia generalment en un moment de més estabilitat econòmica i administrativa per part de la persona immigrada, i aquest projecte migratori familiar implica una aposta a llarg termini per viure en la societat d'acolliment. El reagrupament familiar esdevé, doncs, un element clau per generar cohesió social, un objectiu important pel que fa a les polítiques públiques.

El reagrupament familiar és un dret reconegut tant a la normativa europea com a l'estatal. En l'àmbit europeu, el 22 de setembre de 2003 es va aprovar la Directiva 2003/86 sobre el dret al reagrupament familiar, que reconeix la importància de protegir la família i respectar la vida familiar. Aquesta directiva afirma que «el reagrupament familiar és necessari per a la vida en família. Contribueix a la creació d'una estabilitat sociocultural que facilita la integració dels nacionals de tercers països (...), cosa que permet, d'altra banda, promoure la cohesió econòmica i social».

Així doncs, és reconegut com un procés clau per a la persona immigrant i el seu projecte migratori i per a les societats d'acolliment.

Des de l'any 2005 els municipis ens trobem involucrats parcialment en la gestió d'aquest flux migratori a través de l'emissió d'informes de disponibilitat d'habitatges per a reagrupants familiars.² L'Ajuntament de Barcelona ha utilitzat aquesta nova competència com a eina per gestionar millor la immigració en diferents aspectes: coneixement de la realitat migratòria i el seu assentament a la ciutat, coneixement del perfil sociodemogràfic dels familiars reagrupats, coneixement de les condicions dels habitatges dels immigrants que reagrupen i facilitar la seva acollida i inserció a través del programa d'acompanyament a nuclis familiars que es reagrupen.

Aquest article s'inicia amb una breu descripció del marc normatiu que regula el reagrupament familiar, tant en l'àmbit europeu com en l'estatal, i explica també les noves competències municipals al respecte. Posteriorment, a l'apartat tercer, s'abordan exemples concrets d'aplicació de les noves competències com a eines d'informació i gestió de la immigració. Finalment, a l'apartat quart s'explicarà com la gestió dels informes de disponibilitat d'habitatge han estat bàsics per dissenyar i implementar el programa d'acompanyament a nuclis familiars reagrupants. A partir d'aquesta experiència, conclourem amb una aproximació qua-

litativa al procés de reagrupament familiar des d'una òptica local.

1. Marc normatiu del reagrupament familiar

1.1 La Directiva 2003/86/CE

Com a resultat d'un procés lent i difícil de negociació entre els estats membres va sorgir la Directiva 2003/86, de 22 de setembre de 2003, sobre el dret al reagrupament familiar. El seu objectiu principal és «fixar les condicions en les quals s'exerceix el dret al reagrupament familiar de què disposen les persones nacionals de tercers països que resideixen legalment en el territori dels estats membres». Aquesta normativa és de mínims i es troba subjecta a excepcions en funció de cada estat membre (el termini de transposició va finalitzar el 3 d'octubre del 2005).

1.2 La normativa estatal

El dret al reagrupament familiar actualment està recollit als articles 16 i 17 de la Llei orgànica 4/2000 sobre drets i llibertats de les persones estrangeres a Espanya i la seva integració social,

---

1. Dades publicades per la Delegació de Govern en les Jornades «Instruments per a la gestió de la immigració en l'àmbit Local», 27 de juny de 2008, Institut Nacional de Seguretat i Higiene en el Treball.

2. El Decret 2393/2004 obliga totes les persones que volen fer el procés de reagrupament familiar a sol·licitar als ajuntaments un informe de disponibilitat d'un habitatge adequat tant per a la persona reagrupant com per a la seva família. En aquest informe es constata la idoneïtat o no de l'habitatge.

modificada parcialment, i el seu Decret reglamentari 2393/2004. Els principals requisits establerts per reagrupar són els següents:

Requisits per iniciar el procés

Cal que la persona reagrupant hagi residit de manera legal durant un any a Espanya i hagi renovat la seva autorització (o bé estigui en tràmit de renovació), i disposi d'un habitatge adequat i prou recursos econòmics per atendre la seva subsistència i la de la seva família un cop reagrupada.

Persones susceptibles de ser reagrupades

- El cònjuge (no parelles de fet), que arribarà amb una autorització per residir, però no per treballar.
- Els fills, inclosos els adoptats, quan siguin menors de 18 anys o estiguin incapacitats.
- Els ascendents, quan depenguin del reagrupant i hi hagi raons que justifiquin la necessitat d'autoritzar la seva residència a Espanya. També s'hi poden incloure els ascendents del cònjuge.

1.3 Competències de les administracions locals

El Reial decret 2393/2004 obliga les corporacions locals d'Espanya a emetre un informe de disponibilitat d'habitatge per a totes les persones immigrants que vulguin reagrupar un familiar. El reglament preveu que subsidiàriament la persona reagrupant podrà justificar aquest requisit presentant una acta

notarial mixta de presència i manifestacions si l'Ajuntament no ha emès i notificat l'informe en un període de quinze dies naturals. Cal tenir en compte que l'Ajuntament de Barcelona emet l'informe de forma gratuïta, mentre que anar al notari pot comportar una despesa econòmica important.

A l'informe de disponibilitat d'habitatge ha de constar la informació següent: el títol que habilita el reagrupant a ocupar l'habitatge (títol de propietat, de lloguer o altres circumstàncies), el nombre de persones que viuen a l'habitatge, el nombre d'estances així com l'ús que se'n fa, les condicions d'habitabilitat i equipament, la disponibilitat de serveis (aigua, gas, electricitat, etc.). Aquest informe es fa arribar tant a la persona reagrupant com a l'autoritat competent per autoritzar el reagrupament.

A Barcelona, la sol·licitud d'informe d'habitatge es pot presentar a qualsevol oficina d'atenció al ciutadà. Un cop rebuda la sol·licitud la Direcció d'Immigració s'encarrega de fer la tramitació.

2. La gestió dels informes d'habitatge a l'Ajuntament de Barcelona: una eina de gestió local de la immigració

Per fer aquest informe l'Ajuntament de Barcelona du a terme inspeccions domiciliàries *in situ* a tots els habitatges de les persones sol·licitants. Aquest fet és clau per poder valorar acuradament l'adequació o no de l'habitatge per al reagrupament.

A banda de la inspecció domiciliària l'Ajuntament de Barcelona considera altres elements importants, com la comprovació del nombre de persones empadronades al domicili, la disponibilitat mitjançant contracte dels subministraments de serveis bàsics, la disponibilitat d'un títol de lloguer o propietat.

Des del moment de l'entrada en vigor del nou reglament d'estrangeria (febrer del 2005), l'Ajuntament de Barcelona ha posat en marxa els recursos humans i materials per donar resposta a aquest nou servei obligatori per a l'Administració local (taula 1).

Així doncs, l'evolució del nombre de sol·licituds ha estat creixent des de l'any 2005, amb tendència a estabilitzar-se durant el primer semestre del 2008.

És important tenir en compte que la informació en la qual es basa aquest article correspon als informes de disponibilitat d'habitatge per reagrupar familiars. Aquest fet és important atès que la competència per concedir el permís de residència correspon a l'Estat a través de la Delegació del Govern a Barcelona. Això vol dir que no tots els informes positius d'habitatge corresponen a resolucions positives de reagrupament, ja que hi ha altres requisits, com per exemple els certificats d'antecedents penals, que a vegades poden comportar la resolució negativa del reagrupament.

Des de l'Ajuntament de Barcelona s'ha entomat aquesta nova competència des del primer instant no només com un procediment administratiu nou,

Taula 1. Evolució de les sol·licituds d'informe de disponibilitat d'habitatge. Barcelona, 2005-2008

	2005	2006	2007	2008*
Instàncies rebudes	4.459	5.764	6.943	3.557
Notificacions notarials rebudes	576	114	705	437
Informes positius enviats	3.576	5.346	5.117	3.124
Expedients arxivats i negatius	151	249	497	281

* De gener a juny.
Font: elaboració pròpia.

sinó com una oportunitat per gestionar la realitat migratòria a la nostra ciutat. La implicació de l'Administració local en aquest procés implica disposar d'una important eina de planificació dels processos d'integració amb la societat d'acollida. A continuació s'exposaran tres tipus d'informacions que es poden obtenir per conèixer millor la realitat migratòria, i així poder-la gestionar:

1. Les tendències d'assentament territorial de les persones residents immigrants.

2. El perfil sociodemogràfic de les persones immigrants que reagrupen familiars.

3. Les condicions dels habitatges de les persones immigrants reagrupants.

2.1 Pautes i tendència d'assentament territorial de les persones residents immigrants

L'anàlisi de les sol·licituds d'informe de disponibilitat d'habitatge per reagrupar familiars ens aporta informació sobre les pautes d'assentament de les persones novingudes a Barcelona. Es tracta —com ja hem dit— de residents no comunitaris amb permís de resi-

dència que han de complir un conjunt de requisits, com ara disposar d'un habitatge en condicions, un contracte de treball i uns ingressos suficients per poder garantir el manteniment dels familiars que desitja reagrupar.

Es tracta d'un grup de població la major part del qual ja fa uns quants anys que viu a la nostra ciutat, persones que han decidit fer una aposta important en el seu projecte de vida personal

per establir-se a la nostra ciutat i, per tant, portar des del país d'origen els seus familiars més propers. Per tant estem parlant de residents en procés d'integració i segurament amb lligams intensos amb la nostra ciutat.

En aquest sentit, un aspecte important que cal tenir en compte és el districte de residència de les famílies reagrupants. L'anàlisi del lloc de residència i la comparació amb el lloc de residència de la població empadronada estrangera a Barcelona ens pot aportar informació valuosa sobre les pautes d'assentament de la immigració a la ciutat (taula 2).

En aquest tres anys el districte que ha presentat més sol·licituds ha estat Nou Barris, seguit de Sants-Montjuïc, Ciutat Vella i Sant Martí. Aquesta distribució territorial de les sol·licituds

Taula 2. Evolució de les sol·licituds segons els districtes de residència. Barcelona, 2005-2007

Districte	2005	2006	2007	Total 2005-2007	% de variació (2005/2007)
Ciutat Vella	626	847	1.034	2.507	65,18
Eixample	580	667	822	2.069	41,72
Sants-Montjuïc	703	924	1.159	2.786	64,86
Les Corts	76	95	115	286	51,32
Sarrià - Sant Gervasi	84	107	104	295	23,81
Gràcia	193	245	280	718	45,08
Horta-Guinardó	452	512	634	1.598	40,27
Nou Barris	734	940	1.143	2.817	55,72
Sant Andreu	402	572	666	1.640	65,67
Sant Martí	590	841	980	2.411	66,10
No disponible	19	14	6	39	-89,47
Total	4.459	5.764	6.943	17.216	55,62

Font: elaboració pròpia.

indica les pautes del futur assentament territorial dels familiars reagrupats. En aquest sentit, mostra una tendència a la distribució de les persones residents d'origen immigrant cap a districtes com Nou Barris, Sants-Montjuïc i Sant Martí, a més de Ciutat Vella, tradicionalment relacionat amb la immigració. També participarien d'aquesta dinàmica els districtes de Sant Andreu, l'Eixample i Horta-Guinardó.

Si comparem el nombre de sol·licituds de reagrupament rebudes l'any 2007 amb el nombre de persones residents empadronades a cada districte l'1 de gener de 2008, podem construir un indicador que hem definit com la «taxa de sol·licituds de reagrupament familiar per cada 100 persones residents estrangeres» (nombre de sol·licituds d'informe de reagrupament / nombre de residents estrangers $\times$ 100).

Aquesta taxa relaciona les famílies que volen reagrupar amb les persones residents a cada districte, i ens pot donar orientació sobre els districtes que tenen residents estrangers que tendeixen a reagrupar més. Els resultats mostren diferències substancials. Nou Barris és el que presenta una taxa més elevada: el 4,2% dels seus residents estrangers volien reagrupar familiars durant l'any 2007. En canvi, Sarrià - Sant Gervasi, les Corts i Gràcia presentaven taxes molt més baixes (taula 3).

L'anàlisi d'aquestes dades podria indicar que s'està produint un assentament més equilibrat entre tots els districtes de la ciutat. Tanmateix, no se-

Taula 3. Taxa de sol·licitud de reagrupament per cada 100 persones residents estrangeres. Barcelona, 2007

Districte	Sol·licitants	Persones residents estrangeres*	Taxa de sol·licitud per 100 persones residents estrangeres
Ciutat Vella	1.034	41.572	2,5
Eixample	822	45.825	1,8
Sants-Montjuïc	1.159	34.546	3,4
Les Corts	115	9.165	1,3
Sarrià - Sant Gervasi	104	16.244	0,6
Gràcia	280	18.108	1,5
Horta-Guinardó	634	21.166	3,0
Nou Barris	1.143	26.953	4,2
Sant Andreu	666	18.546	3,6
Sant Martí	980	33.296	2,9
No disponible	6	15.396	—
Total	6.943	280.817	2,5

A 1 de gener de 2008.

Font: elaboració pròpia a partir del padró municipal d'habitants.

guirien aquestes pautes els districtes de Sarrià - Sant Gervasi, les Corts i Gràcia.

2.2 Perfil de les persones sol·licitants de reagrupament familiar

De l'anàlisi i explotació de les sol·licituds d'informe d'habitatge per al reagrupament familiar es pot extreure informació força interessant sobre el seu perfil sociodemogràfic. A continuació descriurem breument algunes de les variables que es poden explotar: sexe i edat, nombre de persones per

reagrupar, principals nacionalitats i parentiu dels familiars per reagrupar.

a) Sexe i edat

La primera variable és saber el sexe de les persones sol·licitants. Aquesta és una variable molt important per entendre els patrons i les pautes migratòries dels diferents col·lectius presents a la ciutat.

Durant l'any 2007, el 52,4% de les sol·licituds corresponien a homes, davant dels 47,6% de dones (taula 4).

Taula 4. Sexe i edat de les persones sol·licitants. Barcelona, 2007

Sexe	Total	%	Mitjana d'edat
Dona	3.300	47,56	36,5
Home	3.639	52,44	37,0
Nd	4		
Total	6.943	100	36,8

Font: elaboració pròpia.

Tanmateix, hi ha diferències importants pel que fa al sexe per nacionalitats. Els països del sud-est asiàtic, en especial Pakistan, són el més masculinitzats. En el cas de Pakistan el 98% de les sol·licituds de reagrupament les van fer homes. En canvi, els 70% de les sol·licituds fetes per persones nacionals de la República Dominicana eren de dones.

En aquest sentit, el reagrupament de cònjuges i filles i fills té un paper clau per normalitzar la proporció de sexes entre homes i dones dels col·lectius immigrants més masculinitzats o feminitzats residents a Barcelona.

Per exemple, a la ciutat de Barcelona, segons les dades de padró a 1 de gener de 2008, el 88% dels 15.966 residents amb nacionalitat pakistanesa són homes. En la mesura que reagrupessin els seus familiars aquesta proporció tendria a normalitzar-se. Aquest fet té implicacions importants en les pautes i el comportament individual de les persones immigrants, que afecten aspectes tan rellevants com l'habitatge, el treball, l'ús de l'espai públic, l'oci, etc. També podria explicar en part la percepció que té de determinats col·lectius el conjunt de la ciutadania; per exemple la pakistanesa és vista com una comunitat amb poca presència de les dones a l'espai públic.

b) El nombre de persones per reagrupar

El 55% de les sol·licituds pretenen reagrupar només un familiar. En un 24,7% de les sol·licituds es pretenia reagrupar

per dos familiars, i en el 10,13%, tres (taula 5, gràfic 1). El nombre mitjà de persones que es vol reagrupar per cada sol·licitud és d'1,69. D'altra banda, cal tenir en compte la possibilitat que un mateix sol·licitant podria fer una nova petició de reagrupament en el futur per incorporar altres familiars directes.

c) Principal nacionalitat dels sol·licitants. Evolució 2005-2007

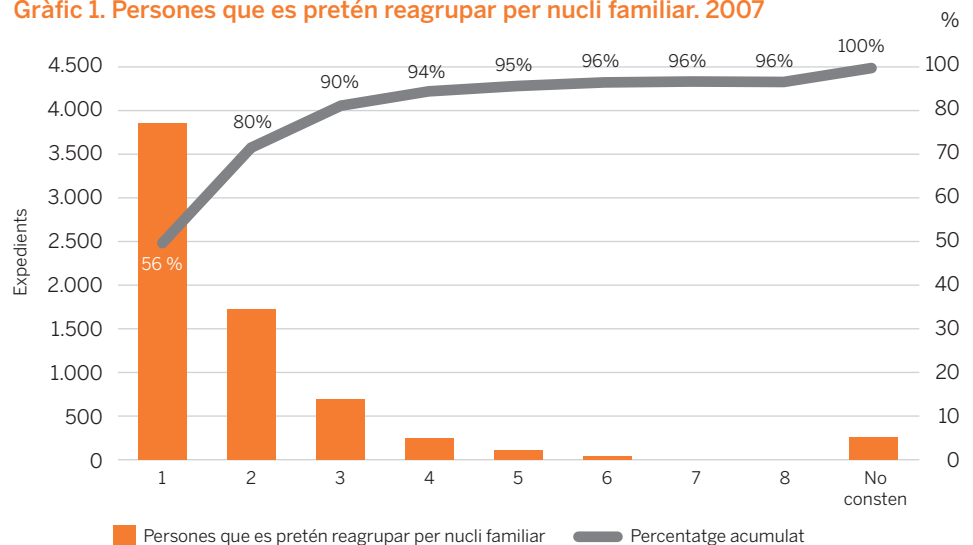
Des de que va entrar en vigor la normativa d'estrangeria, l'any 2005, la principal nacionalitat que ha sol·licitat informes d'habitatge per reagrupar ha estat l'equatoriana. En aquests tres anys hi ha hagut variacions rellevants.

Taula 5. Nombre de persones que es pretén reagrupar per nucli familiar. Barcelona, 2007

Persones per reagrupar/expedient	Expedients	%	Total persones per reagrupar
1	3.854	55,54	3.854
2	1.719	24,77	3.438
3	703	10,13	2.109
4	247	3,56	988
5	107	1,54	535
6	47	0,68	282
7	7	0,10	49
8	5	0,07	40
No consten	254	3,60	—
Total	6.943	100	11.295

Font: elaboració pròpia.

Gràfic 1. Persones que es pretén reagrupar per nucli familiar. 2007

Mentre que les sol·licituds de nacionals d'Equador s'han mantingut estables, cal destacar l'important increment de les corresponents a persones residents xineses, pakistaneses i bolivianes.

Les nacionalitats que més han sol·licitat reagrupar l'any 2007 són Equador, Xina, Perú i Pakistan.

La llei preveu també la possibilitat de reagrupar, en el cas de persones espanyoles casades amb estrangers, els sogres de nacionalitat estrangera. Per aquesta raó la població espanyola és la desena nacionalitat més nombrosa en sol·licituds (taula 6, gràfic 2).

Si comparem les nacionalitats dels principals col·lectius de reagrupants amb les dades disponibles sobre la població estrangera empadronada a la ciutat, podem veure que presenten dues tendències diferents. D'acord amb aquestes xifres, podríem dir que, a Barcelona i en el moment actual, les nacionalitats que, proporcionalment, estan reagrupant més són la xinesa, la dominicana i l'equatoriana, mentre que l'argentina, la boliviana i la marroquina estarien generant pocs reagrupaments (taula 7).

d) Relació de parentiu

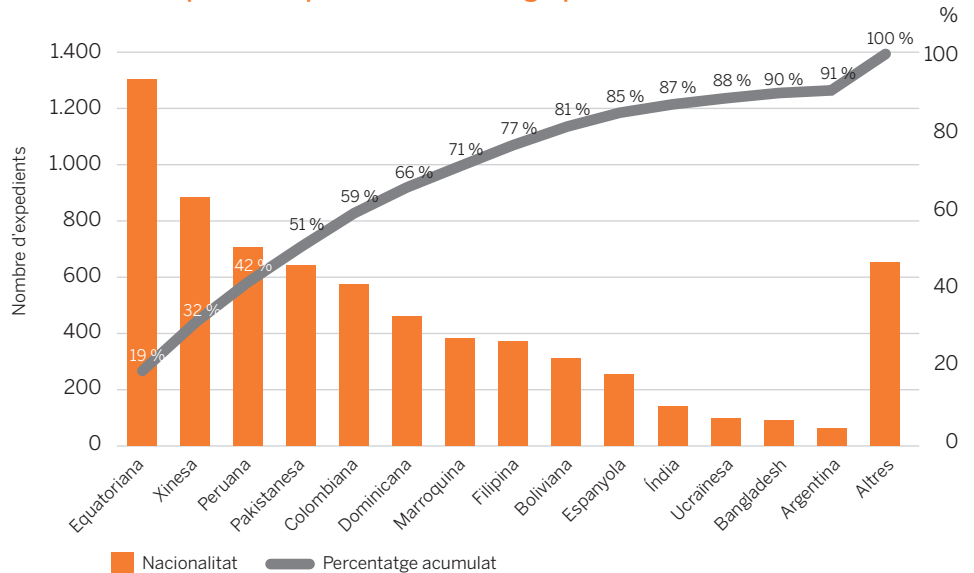
El reglament d'estrangeria estableix que els familiars susceptibles de ser reagrupats són els fills i filles, els cònjuges i els ascendents (taula 8). Aquest és també un aspecte molt important per l'impacte del reagrupament a la societat d'acollida i en concret sobre determinats serveis públics. El cas més

Taula 6. Nacionalitat de les persones que sol·liciten el reagrupament familiar. Barcelona, 2005-2007

	2005	2006	2007	% de variació 2005-2007
Equatoriana	1.247	1.449	1.309	5,0
Xinesa	295	488	885	200,0
Peruana	506	633	703	38,9
Pakistanesa	280	470	639	128,2
Colombiana	405	545	573	41,5
Dominicana	306	357	461	50,7
Marroquina	251	286	380	51,4
Filipina	184	316	372	102,2
Boliviana	80	183	313	291,3
Espanyola	147	107	257	74,8
Índia	65	65	142	118,5
Ucraïnesa	50	84	99	98,0
Bangladesh	60	92	94	56,7
Argentina	85	63	63	-25,9
Altres	498	626	653	30,1
Total	4.459	5.764	6.943	55,6

Font: elaboració pròpia.

Gràfic 2. de les persones que sol·liciten el reagrupament familiar. Barcelona 2007

Taula 7. Nacionalitat dels principals col·lectius de reagrupants i distribució de la població estrangera empadronada. Barcelona, 2007

Principals nacionalitats de les persones reagrupants	Persones sol·licitants de reagrupament durant l'any	Persones empadronades*	% de persones sol·licitants de reagrupament sobre el total d'empadronades
Equatoriana	1.309	22.943	5,7
Xinesa	885	12.938	6,8
Peruana	703	15.240	4,6
Pakistanesa	639	15.966	4,0
Colombiana	573	13.032	4,4
Dominicana	461	7.101	6,5
Marroquina	380	13.998	2,7
Filipina	372	7.023	5,3
Boliviana	313	18.759	1,7
Índia	142	4.329	3,3
Ucraïnesa	99	2.629	3,8
Bangladesh	94	1.976	4,8
Argentina	63	9.922	0,6
Altres	648	134.961	0,5
Total	6.938	280.817	2,5

* 1 de gener de 2008.

Font: elaboració pròpia a partir del padró municipal d'habitants.

Taula 8. Parentiu dels familiars per reagrupar. Barcelona, 2007

Parentiu	Persones	% de sol·licituds
Descendents	2.412	34,8
Cònjuges	1.672	24,1
Ascendents	814	11,7
Descendents/cònjuges	1.504	21,7
Ascendents/descendents	92	1,3
Ascendents/cònjuges	48	0,7
Ascendents/descendents/cònjuges	21	0,3
No disponible	379	5,4
Total	6.943	100

Font: elaboració pròpia.

paradigmàtic és el dels fills i filles de fins a 16 anys reagrupats i el seu encaix en el sistema educatiu des del moment de l'arribada (taula 8).

La principal relació de parentiu amb els familiars que es vol reagrupar és la de descendents. En el 34,8% de les sol·licituds es pretén reagrupar només

els fills i filles, mentre que en un 21,7% addicional es vol reagrupar a la vegada descendents i cònjuge.

Aquestes xifres posen de manifest l'important impacte en nombres absoluts que tenen les reagrupacions de menors fins a 16 anys i que, per tant, han de ser escolaritzats. Cal esmentar que les arribades dels menors són difícilment planificables i es produeixen un cop s'han obtingut els permisos corresponents després d'innombrables tràmits administratius tant a Espanya com amb les ambaixades espanyoles en el país d'origen. Per tant els menors arriben quan obtenen l'autorització, sovint un cop ja s'ha iniciat el curs escolar.

En aquest sentit, el programa d'acompanyament a nuclis familiars reagrupants —que s'explicarà en els apartats següents— té com a objectiu, entre d'altres, facilitar el trànsit dels menors reagrupats cap al sistema educatiu.

El segon gran grup de familiars reagrupats són els cònjuges, en un 24,1% de les sol·licituds, a les quals cal sumar el 21,7% de les sol·licituds anteriorment esmentades en què es vol reagrupar a la vegada el cònjuge i els fills i filles.

En aquest sentit, cal tenir en compte que els cònjuges reagrupats un cop arribin disposaran del permís de residència però no de treball. Només podran accedir al món del treball si aconseguen una oferta de treball d'un any a temps complet, un cop hagin arribat a la nostra ciutat.

Finalment, en un 11,7% de les sol·licituds es pretenia reagrupar els ascen-

dents. Cal esmentar que la nacionalitat que més sol·licituds ha presentat per fer-ho ha estat l'espanyola.

2.3 Les condicions dels habitatges dels reagrupants familiars

Per emetre l'informe de disponibilitat d'habitatge, l'Ajuntament de Barcelona du a terme una inspecció domiciliària a tots els sol·licitants. Per exemple, l'any 2007 l'Ajuntament va inspeccionar 5.515 habitatges.

En aquesta inspecció es comprova l'existència de subministraments de serveis (aigua, llum, gas), el nombre d'estances, l'estat general de l'habitatge, el nombre de llits, l'existència d'indicis de sobreocupació o utilització mercantil de l'habitatge, així com altres aspectes que puguin ajudar a decidir sobre el seu estat.

a) Les condicions de l'habitatge

En aquest sentit cal destacar que la majoria dels habitatges inspeccionats es troben en bones condicions, davant de 245 en condicions deficientes i 8 en condicions molt deficientes. Cal recordar també que alguns habitatges inspeccionats en bones condicions poden haver finalment obtingut un informe negatiu per altres raons, com per exemple no demostrar prou el títol de propietat o lloguer, o l'existència d'excessives persones empadronades (taula 9).

b) La propietat de l'habitatge

Entre la documentació que l'Ajuntament sol·licita destaca el document re-

latiu al tipus de tinença de l'habitatge (contracte de lloguer o de propietat). De l'explotació d'aquesta informació podem destacar que el 16,3% de les persones sol·licitants (l'any 2007) disposaven d'un pis en propietat. Ara bé, el més habitual és disposar d'un pis de lloguer (taula 10).

La disponibilitat d'un títol de propietat és molt rellevant, atès que ens indica aquells immigrants que han pogut assolir un nivell de renda prou important per accedir al mercat immobiliari de propietat a la ciutat de Barcelona, que és una de les més cares d'Espanya. El fet que població immigrant comenci a accedir a habitatge de propietat s'hauria de començar percebre com un fet normal i com

un indicador d'integració, atès que coincideix amb les aspiracions que té la immensa majoria de la població autòctona.

Així doncs, es tracta, per tant, de persones immigrants amb un gran compromís amb el seus projectes de vida a la nostra ciutat. Per això és interessant conèixer els districtes i els barris on la població immigrant reagrupant accedeix a l'habitatge en propietat.

Si analitzem exclusivament els districtes de residència de les persones immigrants reagrupants que aporten un títol de propietat, la situació és la que reflecteix la taula 11.

És especialment destacable que el districte de Nou Barris (30%) és el que

Taula 9. Condicions dels habitatges inspeccionats. Barcelona, 2007

Condicions	Habitatges	%
Bones	5.262	95,41
Deficients	245	4,44
Molt deficientes	8	0,15
Total inspeccionats	5.515	100
Pendents de valoració al principi del 2008	1.428	
Total	6.943	

Font: elaboració pròpia.

Taula 10. Tinença de l'habitatge per part de la persona reagrupant segons el tipus de contracte aportat. Barcelona, 2007

Vinculació amb l'habitatge	Nombre	%
Arrendatari/ària	4.844	69,81
Propietari/ària	1.132	16,31
Altres situacions	930	13,40
No consta	37	0,48
Total	6.943	100

Font: elaboració pròpia.

Taula 11. Sol·licituds de reagrupament que inclouen títol de propietat de l'habitatge per districtes. Barcelona, 2007

Districte	Sol·licituds amb títol de propietat de l'habitatge	Total sol·licituds	% de sol·licituds amb títol de propietat
Ciutat Vella	212	1.034	20,5
Eixample	35	822	4,3
Sants-Montjuïc	161	1.159	13,9
Les Corts	0	115	0,0
Sarrià - Sant Gervasi	2	104	1,9
Gràcia	14	280	5,0
Horta-Guinardó	74	634	11,7
Nou Barris	343	1.143	30,0
Sant Andreu	117	666	17,6
Sant Martí	174	980	17,8
No disponible		7	0,0
Total	1.132	6.943	16,3

Font: elaboració pròpia.

presenta un nombre més alt de sol·licituds amb títol de propietat, tant en nombres absoluts com en percentatge sobre el total de sol·licituds. Segueixen per sobre de la mitjana de la ciutat els districtes de Ciutat Vella i Sant Martí. Per contra, destaquen per l'escàs pes dels títols de propietat els districtes de Sarrià, les Corts i Gràcia.

c) Mitjana de persones empadronades

Una altra variable sobre les condicions de vida dels habitatges de les persones immigrants reagrupants és el nombre d'empadronaments als domicilis. Abans d'emetre l'informe es comprova el nombre de persones empadronades, i aquest és un element clau perquè sigui favorable o desfavorable.

La mitjana de persones empadronades per habitatge (abans del reagrupament) és de 3,24. En la majoria dels

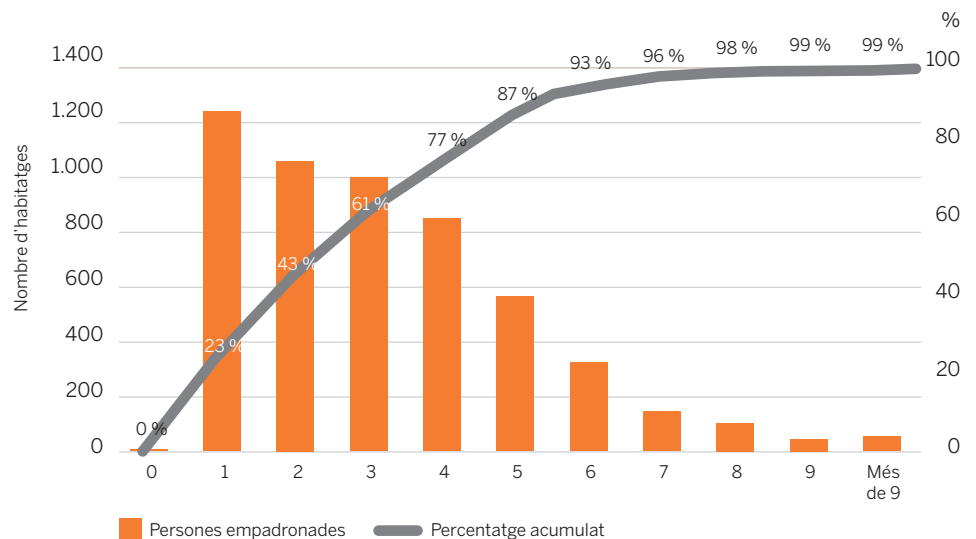
habitatges n'hi ha una, dues o tres. En alguns casos s'ha detectat més de deu persones empadronades, però, com es veu a la taula 12, es tracta de casos puntuals (gràfic 3).

Taula 12. Persones empadronades als habitatges dels reagrupants. Barcelona, 2007

Persones	Habitatges	%
0	5	0,1
1	1.241	22,9
2	1.063	19,6
3	1.001	18,5
4	853	15,8
5	568	10,5
6	328	6,1
7	146	2,7
8	104	1,9
9	46	0,8
10	18	0,3
11	13	0,2
12	13	0,2
13	5	0,1
14	2	0,0
15	5	0,1
16	1	0,0
18	2	0,0
Total	5.414	
Pendants	1.529	
Total	6.943	

Font: elaboració pròpia.

Gràfic 3. Persones empadronades als habitatges dels reagrupaments familiars. Barcelona, 2007

d) Mitjana de dormitoris per habitatge segons el districte

Finalment, un altre indicador de les condicions dels habitatges de les persones immigrants reagrupants és el nombre mitjà de dormitoris per habitatge. Aquest és un indicador indirecte de la mida del pis. En aquest sentit podem afirmar que hi ha diferències substancials. El districte de l'Eixample és el que disposa d'habitatges amb més dormitoris, mentre que Ciutat Vella és el que presenta el nombre més baix de dormitoris per habitatge (taula 13).

Per a quan es detecten senyals que evidencien deficiències (per exemple, sobreocupació o activitats no autoritzades) s'ha establert un canal de comunicació amb els districtes per tal que els diferents serveis d'inspecció puguin actuar-hi.

Taula 13. Mitjana de dormitoris per habitatge de la població immigrant reagrupant. Barcelona, 2007

Districte	Dormitoris per habitatge
Ciutat Vella	2,77
Eixample	3,21
Sants-Montjuïc	2,98
Les Corts	2,98
Sarrià - Sant Gervasi	2,91
Gràcia	2,87
Horta-Guinardó	2,96
Nou Barris	2,92
Sant Andreu	3,08
Sant Martí	3,00
No disponible	
Total	2,97

Font: elaboració pròpia.

3. Programa d'acompanyament a nuclis familiars reagrupants de l'Ajuntament de Barcelona

El Programa d'acompanyament a nuclis familiars reagrupants va sorgir com una iniciativa conjunta de la Direcció d'Immigració de l'Ajuntament de Barcelona i Serveis Personals del Districte d'Horta-Guinardó en el marc del seu Pla de ciutadania, convivència i immigració, que tenien, paral·lelament, la voluntat d'aprofitar la informació obtinguda mitjançant els informes d'habitatge.

Durant l'any 2006 es va crear una comissió de treball amb la participació de serveis, entitats i persones a títol individual. L'objectiu d'aquesta comissió era formular i implementar una proposta de treball que ajudés a preparar i minimitzar els impactes negatius, i potenciar els impactes positius de la retrobada familiar en un nou context administratiu, econòmic, social i cultural.

Tot i que que no es coneixien projectes semblants, de manera col·lectiva i durant vuit mesos, a partir de les diverses aportacions de les persones que formaven part de la comissió i de desenvolupar enquestes, grups de discussió i entrevistes a persones adultes i joves reagrupants, es va concretar la proposta d'actuació que preveia l'arribada d'una persona reagrupada a la ciutat, des de la mateixa societat d'origen, i definia com a grups prioritaris d'actuació les dones i els joves.

Al febrer de l'any 2007 es va implementar el projecte pilot a Horta-Guinardó i, impulsat per la Direcció

d'Immigració de l'Ajuntament, es troba en fase d'ampliació a la resta de districtes de la ciutat.

3.1 Una política pública local proactiva

El programa constitueix un pas endavant en l'anàlisi i la construcció de polítiques locals adreçades a abordar la diversitat relacionada amb les realitats migratòries, i incorpora criteris poc utilitzats en el disseny de polítiques migratòries en l'àmbit local:

- **Visió transnacional.** La migració familiar ha fet visibles les estratègies que uneixen les societats d'origen i de destí, estratègies d'organització familiar davant la migració, i processos i estratègies per a la retrobada en les societats de destí.

- **L'anticipació i la planificació.** El coneixement de les persones que aniran a viure a cadascun dels barris de la ciutat ens permet fer planificació i prevenció al voltant de diversos temes: demandes educatives, convivència, formació laboral, coneixement de la ciutat.

- **Adequació dels serveis a les demandes des de la proximitat.** A través del treball dut a terme es poden implementar respostes adequades als canvis i les necessitats dels barris de la ciutat, fomentant la participació i la cohesió social.

- **Normalització i atenció integral.** Promou l'autonomia mitjançant el coneixement del funcionament de la societat d'acollida i la participació en els serveis adreçats a tota la ciutadania.

- **La cooperació entre els diversos agents socials presents a la ciutat.** Impulsa i optimitza els recursos existents mitjançant l'impuls de xarxes socials, culturals i familiars.

Els objectius generals del programa han estat els següents:

- Facilitar l'acollida i la inserció de les famílies reagrupades a la ciutat de Barcelona.
- Potenciar aspectes positius del retrobament familiar i ajudar a minimitzar els negatius.
- Potenciar l'adequació mútua a la diversitat social i cultural del territori.

3.2 Descripció del programa

Les metodologies participatives han estat una constant, tant en la fase de planificació com en la d'implementació i seguiment, per la qual cosa hem definit un marc general i el seu contingut, i s'han anat adaptant i incorporant noves accions d'acord amb les diverses realitats i demandes de l'entorn.

El marc general de treball és el següent:

a) **Acompanyament a les famílies abans del reagrupament familiar**

En aquesta primera fase es treballa amb la persona reagrupant per preparar la retrobada amb la seva família després de un període de temps, normalment llarg, de viure separats físicament.

El procés s'inicia amb una trucada a totes les persones del districte que han rebut un informe positiu d'ha-

bitatge. A les persones que tenen la família al país d'origen se'ls invita a participar en una reunió grupal. El contacte telefònic, a més de la invitació personalitzada, és clau per generar confiança, per a motivar a participar, i en moltes ocasions per donar respostes a demandes, majoritàriament d'orientació en el funcionament de l'Administració i d'estrangeria; també per identificar situacions que possiblement requeriran seguiment. En general, el fet que l'Ajuntament es posi en contacte telefònic amb les persones reagrupants genera un predisposició positiva que és manifestada de manera explícita, tant pel mateix programa com pel fet de sentir-se visibles, des de una vessant positiva. És un primer moment de creació de xarxes. Tant a les persones que s'han contactat telefònicament com a les que no se'ls envia una carta d'invitació.

Hi ha un grup de persones que no participen de les reunions grupals, entre altres raons perquè la família ja està vivint a la ciutat, i per tant l'informe d'habitatge ha estat un tràmit per regularitzar la seva situació. En aquests casos s'ofereix informació individual. Els horaris de convocatòria de les reunions s'han adaptat a les possibilitats dels assistents (dissabtes a la tarda i tardes/vespres/nits).

En aquestes reunions grupals participen diversos agents: la persona coordinadora del programa i tècnics de suport, com ara assessors legals, de l'àmbit educatiu, de serveis socials, de

suport psicològic i d'acompanyament. S'hi aborden aspectes importants que cal tenir en compte abans i després del reagrupament familiar: temes legals, administratius, educatius, de convivència, oci i temps lliure, entre d'altres. A tall d'exemple, es parla de la importància que les persones majors de 16 anys arribin a la ciutat amb la documentació dels estudis amb els segells reglamentaris, o que des d'origen coneguin el català i també tinguin recursos per aprendre'l.

En una segona part de la reunió es dona més veu als reagrupants i es parla d'aspectes més personals al voltant del procés (pors, il·lusions, expectatives...). És aquí on s'ha fet visible la importància de treballar l'acompanyament i el suport psicològic, tant a les persones reagrupants com al nucli familiar. Dins dels reagrupants, les dones iniciadores dels processos migratoris, majoritàriament originàries d'Amèrica Central o del Sud, són les que han manifestat més dubtes sobre la retrobada amb els fills.

S'ofereix continuïtat d'aquest espai en dos àmbits:

- Una orientació individual personalitzada: aquest servei és per aclarir dubtes i/o derivar a recursos existents. La demanda se centra en temes educatius, legals, d'activitats extraescolars i d'oci i en formació ocupacional.

- A demanda de persones que volen reagrupar fills i filles, es van engegar els tallers de mares i pares. Aquests tallers tenen l'objectiu de preparar les

mares i/o pares per a la retrobada i per fer l'acompanyament als seus fills i filles en el procés d'inserció a la ciutat.

b) Acompanyament i seguiment de la família en el procés de retrobada i d'inserció a la ciutat

Aquesta fase es troba encara en procés d'implementació i consolidació. Fins ara, una vegada arriben els membres de la família reagrupada s'ofereix:

- Una orientació personalitzada: en aquest moment l'atenció se centra en el nucli familiar retrobat, que inclou la persona reagrupant i les persones reagrupades. S'ofereix informació sobre la ciutat i es fa derivació a altres recursos i/o serveis.

- Per als fills i filles hi ha l'opció de fer una orientació i/o acompanyament. Molts joves i dones que han arribat per reagrupament familiar han manifestat com a dificultat inicial la soledat i el desconeixement del funcionament administratiu de la ciutat. Per això es va engegar un petit circuit d'acollida de joves. També es reforça el paper de les mares i pares en el procés del coneixement de la ciutat i dels recursos existents, majoritàriament pel que fa a la inserció en el sistema educatiu (obligatori i de formació laboral) i en les activitats d'oci i de lleure.

c) Seguiment i avaluació

Des de la primera fase es fa seguiment en els casos en què es demani o bé en què s'hagin detectat situacions rellevants o de risc. Per adequar el progra-

ma a les demandes i necessitats que van sorgint es fa seguiment i avaluació en diversos moments del procés de reagrupament.

Tenint en compte la importància, la complexitat de la temàtica i el desconeixement d'experiències semblants, pensem que els principals reptes d'aquest programa es troben al voltant de l'adequació a les realitats dels diversos territoris de la ciutat, la cooperació i la implicació dels agents socials, que permetin tant treballar en xarxa com optimitzar els recursos existents.

D'altra banda, cal reconèixer les dificultats per abordar temes importants amb vista a impulsar la igualtat i l'accés normalitzat dels nuclis familiars reagrupats (reconeixement de títols, inserció en el mercat laboral, participació, etc.).

3.3 Una aproximació qualitativa al procés de reagrupament des de l'àmbit local

La majoria dels enfocaments sobre migracions s'han fet sobre el seu caràcter laboral i centrats en individus que han migrat, però el creixement significatiu del nombre de persones que arriben per reagrupament familiar ens planteja el repte d'abordar-les com a part d'una xarxa familiar, social i econòmica que lliga les societats d'origen i les d'arribada.

Les famílies reagrupades a més de compartir els canvis dels models familiars i de relacions intergeneracionals presents a la societat d'acollida, afegeixen els processos iniciats o accelerats

per la migració i les estratègies que han implementat per reconstituir-se com a família i la reelaboració dels rols dels seus membres: els que queden al lloc d'origen, els que es troben al país d'acollida i els que fan posteriorment la seva inserció.

Les reflexions d'aquest article es troben *limitades* per diversos aspectes: d'una banda, no totes les famílies transnacionals d'origen immigrant opten pel reagrupament en les societats d'acollida, per la qual cosa només parlem de les que sí que han decidit fer-ho, a partir de l'any 2006. D'altra banda, les migracions familiars i els processos de reagrupament familiar són temes poc coneguts i poc estudiats (fins ara l'anàlisi s'ha fet majoritàriament des de una perspectiva legal), per la qual cosa fem unes reflexions preliminars al voltant de l'experiència del treball desenvolupat, principalment amb famílies originàries d'Amèrica Central i del Sud.

A la taula 14 resumim, com una exploració, les principals fases i aspectes que condicionen el reagrupament familiar. Cada fase inclou dos grans àmbits, el primer té a veure amb qüestions legals, econòmiques i residencials, i el segon amb aspectes personals, familiars i socioculturals. Els aspectes descrits són complementaris i depenen de la situació del reagrupant, de l'origen, el gènere, les situacions de partida (legalitat, nivell de formació, etc.), les xarxes sociofamiliars, les expectatives individuals i/o familiars, entre altres, i poden tenir més pes uns que els altres.

Taula 14. Principals fases i aspectes condicionants del reagrupament familiar

Fases	Descripció
Abans de la sol·licitud de reagrupament: l'arribada i l'assentament al territori	Aspectes legals econòmics i residencials Assoliment dels requisits exigits en el marc normatiu. Aspectes personals, familiars i socioculturals Canvis en els entorns familiars d'origen i arribada Canvis en les societats d'origen Xarxes migratòries o de veïnat i de treball
Entre la presentació de la sol·licitud i la preparació de l'arribada: la incertesa i les expectatives	Aspectes legals econòmics i residencials Procés legal al país d'origen Preparació de l'arribada Aspectes personals, familiars i socioculturals Canvis, expectatives i posició de la persona reagrupant Relacions amb la família nuclear i la família extensa Xarxes en origen i en destí
Arribada i inserció de la família reagrupada: nous reptes	Aspectes legals econòmics i residencials Ubicació laboral de la persona reagrupant Situació legal de les persones reagrupades Situació econòmica i residencial del nucli familiar Aspectes personals, familiars i socioculturals Temps de separació i tipus de relació amb el nucli familiar Acompanyament en l'arribada Reelaboració de rols, adaptació a les noves realitats Ampliació i/o consolidació de les xarxes Conflictes entre expectatives i realitats, nous contextos familiars. Coneixement de la ciutat i del seu funcionament

Font: elaboració pròpia.

a) Identificació d'un procés previ al començament legal del reagrupament

Aspectes legals, econòmics i residencials

El primer repte que assoleixen les persones que arriben amb projectes de reagrupament familiar en destí és asso-

lir els requisits legals per donar inici al procés.

El període de residència legal demanat per la llei arriba per a moltes persones després de viure diversos anys en una situació d'irregularitat i de tenir uns ingressos que els permeten llogar

o comprar un habitatge, i a més, justificar que poden mantenir la seva família a la ciutat de destí. Les dificultats per assolir aquests requisits fan que en no poques ocasions s'hagi hagut d'endarrerir el reagrupament o s'hagin de cercar estratègies que són lluny ser les ideals per al nucli familiar. Per exemple, l'edat màxima per reagrupar fills fa que en la franja d'edat 16-17 s'accelerïn els reagrupaments, de manera que arriben a la ciutat sense haver acabat els seus estudis obligatoris, o que a causa dels recursos econòmics exigits s'esglaoni el reagrupament dels membres de la família o es porti el cònjuge encara que no es tingui una oferta de feina, entre d'altres.

Aconseguir un habitatge de lloguer o en propietat és una altra dificultat important; aquí tenen un paper important les xarxes socials i s'observen també diverses estratègies per aconseguir-ho, com el lloguer o la compra amb altres persones.

Aspectes personals, familiars i socioculturals

Un cop assolits els requisits legals mínims per reagrupar és el moment d'iniciar la sol·licitud. No s'ha de perdre de vista que paral·lelament a aquest inici legal es valoren molt altres aspectes individuals, familiars, culturals i socials, tant al país d'origen com al d'arribada que poden accelerar, aturar o endarrerir el reagrupament:

- Modificacions en els entorns familiars d'origen i d'arribada: la decisió de reagrupar és molt sensible a

modificacions familiars com el canvi de cuidadors/res dels fills i filles, el trencament de les parelles i/o la creació de noves relacions, el temps de separació, el tipus de relació que s'ha anat consolidant amb el nucli familiar en origen o la presència de nous fills i filles.

- Canvis en les societats d'origen: reagrupaments que no estaven pensats inicialment en destí s'inicien o s'acceleren per la percepció que es té que en les zones d'origen les condicions, ja sigui a escala econòmica, política o social, han empitjorat.

- Les xarxes de les persones reagrupants poden tenir un paper clau, és a dir, com més informació i més suport tingui la persona reagrupant, el procés de reagrupació serà d'una manera o una altra: les xarxes ètniques i les mixtes o amb persones de la societat d'acollida són complementàries i amb diverses funcions d'autoajuda, contenció i socialització d'informació. Les xarxes ètniques són importants en la decisió, en la manera de reagrupar i en el coneixement d'altres experiències, però les creades amb persones de la societat de destí ajuden a assolir els requisits per reagrupar i a un coneixement millor de la societat d'acollida.

Pel que fa al reagrupament d'ascendents, es du a terme per concloure un procés de reconstrucció de la xarxa familiar, ja sigui conseqüència d'una millora molt important de les condicions del reagrupant (sovint després d'obtenir la nacionalitat espanyola) i també en parelles joves o mares

monoparentals que reagrupen els fills i la mare per mantenir la xarxa de cura, a causa, justament de la manca d'una xarxa de suport. També és una estratègia per esquivar les dificultats per obtenir un visat de turista, per a ascendents que no tenen com a objectiu viure a la ciutat, sinó anar i tornar.

El col·lectiu de mares originàries de l'Amèrica Central o del Sud mereixen una atenció especial, ja que el seu procés és més lent: moltes treballen com a empleades de la llar amb sous baixos, amb una xarxa molt feble a la ciutat i per tant amb més dificultats per assolir els requisits tant per reagrupar com per transmetre informació acurada de la societat d'arribada. En alguns casos les mares continuen internes en les llars en què treballen quan la seva família ja ha arribat a la ciutat. D'altra banda, hi ha el sentiment de culpa per haver deixat els fills, i, si és el cas, també el reagrupament del marit, que arribarà sense autorització per treballar, és motiu de preocupació.

En termes generals, el procés de reagrupament genera més interès per conèixer i participar en la vida de la ciutat.

b) Assolit el procés previ es concreta la part legal del reagrupament i es prepara l'arribada del nucli familiar

Si bé la persona reagrupant porta alguns anys vivint a la ciutat, sovint la informació que té sobre el funcionament de la societat de destí està relacionada amb les necessitats bàsiques de la seva supervivència i manteniment: temes

laborals i d'habitatge majoritàriament. Altres informacions que podrien ajudar a una recepció i inserció millors de la seva família no són conegudes. En no gaires ocasions es pren com a referent el funcionament de la societat d'origen, per la qual cosa esdevé necessari iniciar un nou procés d'acollida que inclogui no només el nucli familiar reagrupat, sinó també la persona reagrupant. Per exemple, en molts països cal acabar el batxillerat per continuar altres estudis, i fins i tot per inserir-se en el mercat laboral, per la qual cosa es desconeix que hi pugui haver altres opcions formatives per als joves majors de 16 anys un cop finalitzada l'etapa obligatòria.

Aspectes legals, econòmics i residencials

En aquesta fase el Govern Civil fa arribar a la persona reagrupant l'acceptació o denegació de la sol·licitud. Podem trobar també situacions intermèdies, per exemple, que es concedeixi l'autorització només a una part del nucli familiar sol·licitat, la qual cosa obliga a canviar el projecte migratori sobre la marxa (aturar, cancel·lar o deixar part de la família a la societat d'origen).

Tradicionalment s'associa que en l'àmbit legal la fase més complexa és l'anterior, però el procés següent a l'acceptació del reagrupament a Espanya no assegura que es dugui a terme el reagrupament; és a dir, el paper de les ambaixades i els consolsats espanyols és diferent d'un país a un altre, ja no

només en temporalitats i procediments per atorgar els visats, sinó perquè poden negar reagrupaments ja concedits per les delegacions del govern en destí.

Esmentem especialment les dones de l'Amèrica Central o del Sud que volen reagrupar els fills i filles però no el pare. En aquest cas han d'iniciar un procés de negociació per obtenir l'autorització de sortida dels menors que en ocasions acaba amb el no-reagrupament.

La documentació necessària per a les persones majors de 16 anys que vulguin continuar estudiant o per a l'homologació o convalidació de títols són temes tan importants com desconeguts.

Aspectes personals, familiars i socioculturals

Fins ara la prioritat ha estat assolir els requisits legals, però davant l'expectativa del reagrupament es fan més visibles altres aspectes. Quan es rep l'acceptació del reagrupament afloren i es manifesten altres temes relacionats amb el procés migratori i els vincles familiars transnacionals.

Cal tenir en compte les relacions amb la família en origen, si l'emigració ha estat viscuda a l'entorn d'origen com una estratègia de tota la família o, al contrari, com l'abandonament de les funcions assignades; en el cas de les dones, si el sentiment de culpa per haver deixat els fills i filles és agreujat per la criminalització de la família (i/o per membres de la societat de destí),

la reconstrucció del rol de mare i les relacions parentals tenen una alta probabilitat de quedar afectades negativament.

Per part de la persona reagrupant, en general es dona una barreja d'il·lusió, pors i incerteses relacionades amb l'èxit del projecte migratori familiar, en molts casos reals i en d'altres sobredimensionades, per exemple, sobre l'adaptació dels fills a la nova societat, la convivència intrafamiliar (possibles conflictes entre els models d'educació familiar en origen i en destí). És comú que es manifestin pors sobre «la possibilitat que perdin el sentit de respecte als adults», a pares i avis en especial, o sobre l'adopció de costums nous, com el consum de «drogues», o la posició com a mares/pares i fills després del temps sense conviure. També preocupa el desconeixement de la llengua i del sistema educatiu com a possible condicionant de l'èxit escolar, i en ocasions manifesten pors relacionades amb temes molts mediatitzats, com agressions xenòfobes o les «bandes llatines»; aquestes últimes pors també les ha manifestat la família al país d'origen.

La convivència intrafamiliar és també una preocupació manifestada per part de les persones que volen reagrupar els cònjuges després de viure quatre, cinc o sis anys separat, sobretot per les expectatives de la nova convivència i el rol que cadascú espera que l'altre assumeixi. En el cas de parelles noves, la por és l'adaptació dels fills i filles a la nova situació. Cal dir que al taller de

pares i mares per preparar la retrobada de vegades hi assisteixen no només mares i pares, sinó també parelles que volen ajudar el seu company o companya i els seus fills.

Amb els ascendents, les pors tenen més a veure amb la concreció de l'arribada arran de les negociacions tant a Espanya com a les ambaixades o consolats en els països d'origen, i l'adaptació a la nova vida.

Com en la primera fase, l'existència d'una xarxa forta redundarà en la fluïdesa i l'èxit del procés de retrobada familiar.

c) Finalment, acaba un procés i en comença altre amb l'arribada i la inserció de la família reagrupada

En aquesta fase cal impulsar l'autonomia de la família reagrupada prèvia orientació i en alguns casos previ acompanyament i seguiment.

Aspectes legals, econòmics i residencials

L'estatus socioeconòmic de la persona reagrupant és determinant en el procés d'inserció del nucli familiar; en termes generals, encara que el procés d'adaptació no és senzill, és més fàcil per a una família amb nivells educatius i socioeconòmics alts, que no pas, per exemple, per a la família d'una dona treballadora de la llar: a més de la precarietat dels ingressos, molt sovint el temps per crear xarxa, per compartir activitats o fer activitats de lleure, l'ha de dedicar a treballar.

Un primer factor potenciador de la inserció és que el nucli familiar es troba en situació de regularitat, però la situació de residència sense treball per a cònjuges i fills majors de 16 anys incrementa la fragilitat econòmica i residencial, i de vegades potencia conflictes. La inserció en el món laboral dels cònjuges és un factor desactivador tant de l'increment de la precarietat econòmica com de conflictes intrafamiliars.

La inserció en el sistema educatiu és un dels temes que interessen més els pares i mares reagrupants, però també els preocupen les dificultats i de vegades la desmotivació dels fills per continuar els estudis postobligatoris.

Aspectes personals, familiars i socioculturals

En general, la retrobada de la família ha estat un projecte desitjat i que afavoreix tant la cohesió familiar com la

participació en la vida de la ciutat. És freqüent que amb la retrobada es concreti un projecte de viure a més llarg termini a la ciutat i les persones reagrupants comencin a aprendre la llengua per fer de suport a la seva família i hi hagi més interès per conèixer altres aspectes de la vida de la ciutat.

Sovint les persones reagrupants han de treballar moltes més hores per assumir les despeses econòmiques, per la qual cosa el temps per acompanyar el seu nucli familiar en el procés inicial d'arribada no sigui el desitjat, i es aquí on la xarxa de suport entra a col·laborar en el procés, en els casos en que la persona reagrupant no pot acompanyar o la xarxa és molt feble, perquè coneguin els serveis i el funcionament de la societat de destí i puguin fer-ne un ús adequat.

La reelaboració dels rols, l'adaptació a les noves realitats i els conflictes

entre les expectatives i les realitats són part del procés de reacomodació de la família. Aquesta fase té a veure amb el temps de separació —com més temps hagi estat separada la família, més temps pot necessitar per adaptar-se a la convivència quotidiana—; la intensitat dels vincles durant el temps de separació; si ha hagut ruptures o conflictes no resolts en el procés migratori; el reagrupament o no de tot el nucli familiar; en el cas de fills, si ha estat voluntari o no el reagrupament en destí; el coneixement previ que es té de la ciutat i del seu funcionament, per exemple el coneixement de l'existència de les llengües.

L'arribada d'avis i àvies ha estat valorat com un factor molt positiu pel nucli familiar, ja que com en la societat d'acollida, fan una funció clau en el suport de cura dels fills i filles i en les tasques parentals.